

'Perspectieven en beperkingen van aquacultuur aan onze kust'
(13 september 2007, Auditorium IOC Project Office for IODE, Oostende)

Onderstaande tekst biedt een summier verslag van zes presentaties en een gemodereerd debat i.v.m. de mogelijkheden van aquacultuur aan de Vlaams/Belgische kust, zoals gehouden op 13 september te Oostende (51 deelnemers).

Dit studiemoment wordt ingeleid door dr. Jan Mees, directeur van het Vlaams Instituut voor de Zee. Hij benadrukt alvast dat het een uniek gegeven is om zowel wetenschappers, beleids mensen en mensen uit de sector zelf samen aan de tafel te krijgen voor een open gesprek en debat.

Korte historiek en situering van de aquacultuur (prof. Patrick Sorgeloos, UGent)

Prof. Sorgeloos schetst in het kort de evolutie van de aquacultuur wereldwijd gedurende de voorbije decennia. De belangrijkste boodschappen zijn:

- 'Seafood' is een gezond product en consumptie neemt wereldwijd toe
- Visserij als vorm van 'jacht' stagneert, terwijl gecontroleerde viskweek en -oogst, zijnde aquacultuur, de laatste decennia sterk toeneemt (à 9% per jaar). Nu worden ongeveer 200 aquatische soorten door de mens gekweekt. De aquacultuur was in 2005 goed voor ca. 63 miljoen ton productie voor een totaalwaarde van 78 miljard US\$ of meer dan 80 miljard EUR.
- Zee/zoetwatervis, zeewieren, schelpdieren en kreeftachtigen nemen hiervan respectievelijk 30 miljoen ton, 14 miljoen ton (t.b.v. bindmiddelen in zuivel, verf, etc.), 14 miljoen ton en 4 miljoen ton voor hun rekening. Bij de vis blijft het leeuwenandeel in de kweek betrekking hebben op zoetwatersoorten.
- De grote ontwikkeling van aquacultuur situeert zich in tropische en subtropische gordel en vnl. in Azië (bv. spectaculaire exponentiële groei in Pangasiuskweek in Vietnam, een product dat nu ook massaal op de Vlaamse markt te vinden is; bv. Chinese wolhandkrab in China uitgegroeid tot bijzonder succesvol lokaal product).
- Polycultuur of geïntegreerde kweek is veelbelovend. Afvalproducten van het ene kweekorganisme worden opgenomen als voedsel door de andere organismen (vb. wieren-mosselen-vis).
- Aquacultuur heeft lange geschiedenis in Europa (bv. oesterkweek door Grieken/Romeinen), maar in Europa gebeurt vooral het technisch ontwikkelingswerk (bv. bedrijf uit Oost-Vlaanderen – INVE is in 80 landen actief).

- Europa wordt voor aquatische voedselproducten steeds sterker afhankelijk van import van buiten de Europese gemeenschap (nu > 50% import).

Aquacultuur in Vlaanderen (Daan Delbare, ILVO-visserij)

Dhr. Delbare start met het situeren van de problemen die aquacultuur in Vlaanderen ondervindt: korte kust zonder afgesloten baaien en met veel andere gebruikers (toerisme, milieu); te weinig mogelijkheden voor ruimtelijke inplanting (cfr geen traditie in beleid); geen duidelijke richtlijnen voor het bekomen van productielicenties en kwaliteitscontroles in België; klimatologische omstandigheden belemmeren mogelijk de kweek van een aantal commercieel interessante soorten.

Anderzijds zijn er belangrijke drijfveren voor aquacultuur: de geplande afbouw van de visserijcapaciteit; de nood om de weinig duurzame boomkorvisserij te gaan omturnen; problemen in bepaalde sectoren van de landbouw die mogelijk ruimte creëren voor een overstap naar de aquacultuur.

Mogelijkheden die in Vlaanderen worden gezien zijn:

- Uitzetten van pootvis of 'restocking' (vb. experimenten met tarbot en tong): hoewel de onderzoeksresultaten bemoedigend zijn (goede overleving en groei; natuurlijk gedrag uitgezette juvenielen), heeft enkel een Pan-Europees restockingprogramma kans op slagen, vanwege de vrij grote mobiliteit van uitgezette vis (bv. 70% van de hier gemerkte platvis werd teruggevangen in Nederland).
- Ontwikkelen van 'open zeeboerderijen': het uitzetten van aan land gekweekte pootvis en andere aquatische organismen op welbepaalde locaties op zee (vb. in windmolenparken). Bij voorkeur soorten die geassocieerd worden met harde substraten (kreeft, zeebaars, noordzeekrab). Doel is de uitbouw van een specifiek vlootsegment met een selectieve visserijmethode (bv. hengelen, staande want,...), waarbij de financiering en uitbating door vissers gebeurt.
- Schelpdierkweek in open zee: cfr. sinds 1998 experimenteel toegepast voor de kust van Nieuwpoort, sinds 2007 uitmondend in twee actieve producenten: (1) het consortium rond reder Willy Versluys en José Reynaert en (2) de Stichting Duurzame Visserij Ontwikkeling (SDVO), samen goed voor een verwachte productie van 800 ton in 2009. Zowel de doorkweek naar volgroeide mosselen (goede smaak, hoge vleeswaarde van 30-40%, duurzame techniek en stap naar diversificatie), als de mosselzaadvang voor de export bieden mogelijkheden. Er bestaat Interesse in het samenbrengen van verschillende partners in een mosselcoöperatieve, voor gezamenlijk gebruik van infrastructuur.

- Voor aquacultuur aan land in Vlaanderen zijn argumenten voor en tegen aan te halen: Negatief is dat kweeklocaties momenteel nog onvoldoende ruimtelijk inpasbaar lijken (dicht bij kust voor lozing van zout afvalwater) en dat installaties voor kweek aan land voldoende groot moeten zijn (cfr. groot benodigd startkapitaal). Positieve elementen zijn de vraag van de consument naar gekende producten als tong, kabeljauw en mossel. Dit terwijl de huidige aanlanding problemen geeft en de prijs gestegen is. Ook is er goede kennis van de kweekbiologie aanwezig van vb. tong.
- Naast tong kan ook snoekbaars (zoetwatersoort) voor kweek aan land perspectieven bieden: deze kweek is technisch haalbaar; heeft een hoge marktwaarde; is ook geschikt voor de hengelsport; en de kweek biedt een beter alternatief voor de huidige diepvriesaanvoer van deze soort uit Rusland.
- Op de vraag of België wel aan aquacultuur moet doen, terwijl elders ter wereld massaal kan worden gekweekt, wordt geargumenteed dat elders de kweek niet altijd duurzaam (effect op milieu, groot waterverbruik, ...) en transparant gebeurt (kwaliteitsgarantie). In de schijnbaar lage prijzen van deze importproducten is de milieukost ('voedselkilometers') niet is meegerekend.

Aquacultuur van zalm anno 2007 (Guy Vandenbroucke, Marine Harvest Pieters)

De heer Vandenbroucke van Marine Harvest Pieters, één van de grootste aquacultuurgroepen ter wereld, schetst het 'succesverhaal' van de zalmkweek. Hierin is de volledige keten van kweek tot en met secundaire verwerking én logistiek/verkoop van belang. Gedurende het eerste jaar groeit zalm uit van het parr-stadium (in zoetwater) naar het smolt-stadium (in zeewater) om daarna in kooien in fjorden te worden uitgezet (vnl. Noorwegen, Chili, Canada, Schotland). Na nog één jaar is de zalm klaar voor verwerking. Uit de geschiedenis van de zalmkweek kunnen we leren dat het een proces van vallen en opstaan is geweest met de nodige risico's en externe beïnvloedende factoren:

- Na een crisis begin jaren 1990 ontstond een consolidatie door de vorming van associaties tussen Noorse kwekers.
- Er volgde een nieuwe crisis in 2002, met opnieuw een consolidatie in 2005-2006. De consolidatie gaat nog steeds verder, met velen die op de beurs genoteerd zijn. In 2007 wordt wereldwijd 1.600.000 ton levende zalm gekweekt, met tegen 2010 vermoedelijk nog slechts een 10-tal bedrijven die 90% van deze markt zullen beheersen; schaalvergroting is dus kenmerkend geweest om het hoofd te kunnen bieden aan moeilijke periodes (stabiele productie nodig).

- Daarbij waren de prijzen niet steeds gunstig: bv. in 2002-2004 kon aan zalmkweek nauwelijks iets worden verdiend (door overproductie); in 2006 waren er dan weer zeer goede prijzen, nu naar een aanvaardbaar niveau teruggevallen (25 NOK/kg of 3.25 EUR/kg).
- Tot op zekere hoogte kunnen de biologische factoren voor kweek van zalm nu – na heel wat trial & error - worden beheerd. Toch blijven er nieuwe uitdagingen (ziektes, kwalen, opwarming, algen,...). De sleutel tot het succes in de Noorse industriële aquacultuur was de nauwe samenwerking tussen industrie en onderzoek. Een gelijkaardig, maar sneller succesverhaal doet zich momenteel voor in ZO-Azië waar een snelle doorbraak van de kweek van Pangasius te danken is aan een intens contact met onderzoek/knowhow.
- Bij aquacultuur is de biologische haalbaarheid niet altijd gelijk aan de commerciële leefbaarheid (bv. gekweekte kabeljauw nu nog niet echt betaalbaar, straks misschien wel als quota nog lager worden; gekweekt witte heilbot zal een nicheproduct blijven).
- Naast voedselveiligheid is nu ook duurzaamheid bij de kweek belangrijk geworden. Uitdagingen in de kweek van zalm zijn o.a. (1) de zorg voor het milieu verder doorvoeren in de kweek en logistiek/verwerking, (2) de voeding (= 50-60% van de kost; voor 50% van vegetarische oorsprong) verder professionaliseren, (3) verder aanscherpen van het dierenwelzijn, met o.a. nu reeds een quasi tot nul herleid antibioticumgebruik (dankzij onderzoek). In de toekomst kan de kweek mogelijk sterk geconcentreerd worden op veel minder ruimte.

Ervaringen met de kweek van Noordzeetong (ir. Andries Kamstra, Solea IJmuiden, NL)

Dhr. Kamstra schetst waarom tong kweken interessant kan zijn, hoe de tongkweek zich heeft ontwikkeld en waar we vandaag staan. Ook wordt aangegeven welke locaties geschikt zijn en hoe de kweek dient te worden gefinancierd.

- Tong kweken blijkt vooral interessant omdat (1) het een hoge prijs (>20 EUR/kg) koppelt aan een grote markt, (2) de natuurlijke aanvoer uit de visserij fluctueert en problematisch is en (3) het een zeer belangrijke soort is in onze aanvoer (20-40%).
- Tong is de eerste soort waaraan men reeds in de jaren 1960 onderzoek verrichtte. Omdat het technisch lastige dieren zijn om te kweken zijn er tot op vandaag nog geen echt commerciële ontwikkelingen. De knelpunten situeerden zich in de hoge vereiste voedselkwaliteit en de vereiste watertemperatuur (18-20°C). Intussen zijn er goede voeders beschikbaar en kan via recirculatietechnologie aan de temperatuurvereisten worden voldaan.

- Solea BV startte vanuit een onderzoekspoot op het Nederlandse visserijinstituut RIVO, en werd opgericht in 2001. In 2004 werd een doorkweekbedrijf gevestigd in een bunker en in 2006 volgde de eerste verkoop. Momenteel worden in een eigen 'hatchery' 400.000-500.000 stuks pootvis (tot 75 g) per jaar gekweekt.
- Nog steeds is men afhankelijk van natuurlijke voortplanting en is er sterfte ten gevolge het werken met recirculatiesystemen. De groei is vrij traag, en qua voedselkwaliteit, sex ratio (mannetjes groeien veel trager dan wijfjes, maar zijn in de meerderheid met 75% in de kweek) en waterkwaliteit (cfr recirculatiesystemen) kan nog veel verbetering worden ingebouwd.
- Ook qua marketing is er nog werk aan de winkel: de perceptie van kweekvis bij de consument verbeteren.
- Geschikte locaties vereisen een goede afvoer van zout water naar zee toe, wat de directe nabijheid van de zee vereist (opmerking: voor de aanvoer van zout water pompt Solea BV zout bronwater uit de diepte op). Door met recirculatiesystemen te werken, wordt veel van het afval 'binnengehouden' en gaat het verkrijgen van licenties nu vlotter. Je hebt verder vrij veel ruimte nodig (in agrarisch gebied 2-3 teellagen– in havengebied 7 teellagen boven elkaar) en het is alsnog een kapitaalintensief en risicovolle investering met grote voorfinanciering, wat het zonder overheidssteun moeilijk maakt. De heer Kamstra benadrukt dat het bijzonder belangrijk is om zeer selectief te zijn in het kiezen van de juiste projecten ter ondersteuning. Anders geven financiers volgende starters geen risicokapitaal meer. Ook een langetermijnvisie is nodig, want tongkweek zal de nodige voeten in de aarde hebben!

Mosselen, oesters (Huub Lacor, Roem Yerseke, NL)

Vanuit het familiebedrijf Roem uit Yerseke wordt inzage gegeven in wat zoal speelt bij het opkweken van mosselen en oesters. En toont aan hoe internationalisering, innovatie en diversificatie de bedrijfsvoering mogelijk houden.

- De heer Lacor geeft aan hoe zijn bedrijf zich naar andere landen heeft uitgebreid, mede om het probleem van onvoldoende beschikbaarheid van mosselzaad (zowel minder locaties, als minder zaad per oppervlakte-eenheid) te kunnen opvangen. Ook de sterke opgang van mosselkweek in landen als Chili en China is een nieuw element, waar een familiebedrijf moeilijk tegenop kan.
- Daarbij komt dat tegen 2025 alle mosselzaad uit duurzame productie dient te komen en daardoor de mogelijkheden in Nederland en buurlanden sterk zijn beperkt.

Omdat ook gebleken is dat bv. zaad uit Ierland hier minder goed gedijt, is drie jaar geleden gestart met het ontwikkelen van een eigen 'hatchery'. Zo wil men op een gecontroleerde manier schelpdieren laten paaien en zaad opkweken. Dit zaad dient vervolgens binnen- of buitendijks te worden overgeplaatst. Deze hatcheries zijn nu reeds productief naar de aanlevering van zaad van mossel, kokkel en platte oester toe en bieden bijvoorbeeld ook mogelijkheden om het *Bonamia*-probleem bij de platte oester aan te pakken. Verder zijn er plannen om nog andere schelpdieren te kweken en mosselen triploid (voordeel: onvruchtbaar, dus snellere groei) te maken.

- Een tweede oplossing voor het mosselzaadtekort - naast de ontwikkeling van hatcheries - is het plaatsen van mosselzaadinvanginstallaties in zee (drijvende buizen met daaraan hangende netten). Technisch mogelijk, maar geen beleid ter zake.
- De heer Lacor besluit dat de Nederlandse mosselkweek momenteel in een onmogelijke wurggreep verkeert, met toenemende beperkingen door overheid en geen beleid naar toekomst. Daarnaast is er de oprukkende concurrentie van de Japanse oester als concurrent voor voedsel.
- Om die reden wordt het bedrijf gediversifieerd (o.a. naar garnaalverwerking toe). En streeft het bedrijf ernaar om zijn schelpdierenkweek MSC (Marine Stewardship Council) gekeurd te krijgen. Hij geeft nog aan dat m.b.v. subsidies nu ook gezocht wordt naar manieren om polycultuur te implementeren (vb. kweek van tong, kokkel en zeegroenten combineren).

Overzicht van commerciële garnalenproductie op wereldvlak (dr. Patrick Lavens, INVE Aquaculture)

Dit Belgisch bedrijf uit Dendermonde specialiseert zich in de ontwikkeling van op maat gesneden voeders voor de internationale aquacultuur. Dr. Lavens geeft in zijn presentatie een overzicht van de wereldwijde productie van gamba's.

- Van de tropische garnalen die wereldwijd in productie zijn, zijn vooral de witte garnaal (*Litopenaeus vannamei*) en de tijgergarnaal (*Penaeus monodon*) belangrijk (samen 90%). In broedhuizen worden deze vanaf moederdier/ei opgekweekt tot jonge garnaal die worden uitgezet in kweekvijvers.
- De kweek kan extensief, semi-intensief (met toediening van voedsel), intensief (hoge dichtheden, met veel voedsel toegediend + specifieke systemen voor zuurstofaanvoer e.d.) of superintensief zijn (het zogenaamde 'floc-systeem' waar microbiële systemen als extra voedselbron dienen; kan ook indoor) worden beheerd.

- De garnalenproductie van deze twee soorten bedroeg in 2005 wereldwijd een kleine 4 miljoen ton, met de witte garnaal de laatste jaren als dominante soort. Kweek gebeurt voornamelijk in Azië (>1,5 miljoen ton) en Latijns Amerika (> 500.000 ton).
- In Europa worden momenteel slechts twee soorten tropische garnaal gekweekt (resp. *Penaeus japonicus* op 300 ha in Zuid-Europa en *Litopenaeus vannamei* bij een electriciteitscentrale in Rotterdam met doel om 150 ton/jaar te produceren). Het kostenplaatje is zeer variabel, net zoals de marktprijzen.

Gemodereerd DEBAT met publiek:

Telkens wordt de vraag en de daaruit volgende discussie/antwoorden gegenereerd:

- Nancy Nevejan (INVE) wil weten of de verwachtingen voor mosselprijzen in de toekomst gunstig zijn, wetende dat de prijs van het eindproduct het succes van zijn aquacultuur bepaalt. Huub Lacor stelt dat vnl. de prijs van het mosselzaad de prijs van het eindproduct sterk zal gaan bepalen en dus afhankelijk is van de ruimte die toegestaan zal worden voor het uitzetten van mosselinvanginstallaties in de Waddenzee. Vermoedelijk zal die prijs van het eindproduct wel min of meer gelijk blijven. Tegenwoordig hebben bodemculturen een opbrengst van 1.5 keer de kostprijs (men wil naar een opbrengst van 3.5 keer).
- Willy Versluys (Reder ter zee) blijft wat op zijn honger zitten naar de mogelijkheden voor schelpdiervisserij aan onze kust. Patrick Sorgeloos stelt dat het mosselproject aantoont dat voldoende mosselzaad kan opgekweekt worden om hierin een gespecialiseerde nichemarkt te ontwikkelen. De toekomst aan onze kust ligt mogelijk in het ontwikkelen van gespecialiseerde producten met een toegevoegde waarde (bv. kokkelzaad; triploïde mossel) of nicheproducten.
- Willy Versluys (Reder ter zee) vraagt welke diversificatie mogelijk wordt geacht. Patrick Sorgeloos gelooft dat integratie van verschillende projecten (polycultuur) toekomstperspectieven biedt, bv. in het windmolenpark (viskooien, schelpdieren, zeewieren ed. combineren). Ook Europa zal hier een tandje moeten bijsteken om van monoculturen naar geïntegreerde projecten te evolueren. Investeringskosten moeten rekening houden met de lange periode die moet overbrugd worden vooraleer kan geogost worden. Guy Vandenbroucke van Marine Harvest benadrukt dat de commercialisatie hoog moet zijn.

Als groot bedrijf kan Marine Harvest gemakkelijk fondsen vrijmaken, en dat dit mogelijk zal leiden tot nog meer consolidatie of schaalvergroting. Zelf zijn ze niet van plan om schaal- of schelpdieren te kweken, maar er wordt wel uitgekeken naar vb. pangasius, tilapia, zeebaars en –brasem. Patrick Sorgeloos ziet de vraag van de consument naar meer duurzaamheid in aquacultuurproducten als belangrijke 'issue' opduiken. Bedrijven zijn hiervoor geen vragende partij. Hij ziet het dan ook als een verantwoordelijkheid van de overheid (EU) om meer duurzaamheid en de ontwikkeling van geïntegreerde polyculturen te vragen. Hij verwijst ook naar het restockingonderzoek als prioritair voor Europa.

- Kris Cooreman (ILVO-Visserij) stelt dat de knowhow die hier in Vlaanderen wordt ontwikkeld ook lokaal zou mogen worden verzilverd. Hij stelt de vraag wat de lokale return is van alle investeringen in het Vlaamse/Europese onderzoek. Patrick Sorgeloos bevestigt dat Europa inderdaad de leider is in technologische ontwikkelingen (naar o.a. recirculatiesystemen, vaccins, voedsel,...) en inderdaad vaak het pad effent voor anderen. Het is aan Europa om die investeringen te verzilveren op Europese schaal en ook verwacht hij veel van het Europese Aquacultuur Platform. Andries Kaamstra stelt dat ook Nederland veel onderzoek verricht in de aquacultuur en ook vaak met lede ogen moet toezien dat veel van die kennis op de tropen gericht is. Hij benadrukt dat Vlaanderen op dit terrein toponderzoekers heeft en beklemtoont de meerwaarde hiervan.
- Bart Slabbinck (Natuurpunt) ziet twee belangrijke uitdagingen voor de aquacultuur: enerzijds een financiële uitdaging, anderzijds een uitdaging naar het verminderen van de milieudruk (bv. voedselkilometers). Hij vraagt zich af wat de rol kan zijn van de Belgische visser in het verhaal van de aquacultuur, bv. om de druk op het milieu vanuit de boomkorvisserij te verminderen. En hij wil graag weten hoe het beleid in deze een visie moet ontwikkelen en budgetten dient vrij te maken (bv. Europese visserijfondsen). Daan Delbare stelt dat het onderzoeksproject 'Open zeeboerderijen' vooropstelt dat een deel van de boomkorvissers de overstap maken naar hengel- en staande wantvisserij. Verder blijkt er interesse bij de reders van boomkorvaartuigen om in te stappen in het verhaal van de mosselkweek op zee, inclusief de mogelijkheid om de prijzen te drukken door de oprichting van een mosselcoöperatieve. Guy Vandenbroucke benadrukt dat de beschikbaarheid van 'duurzame' vis beperkt is. De druk van de retailers op de producenten en de vissers is hoog, maar ze kunnen niet volgen wegens te kleine initiatieven. Het streven naar duurzame visserij vraagt veel investeringen en dus veel tijd.

Vraag is hoeveel duurder een alhier duurzaam gekweekte vis mag zijn om verkoopbaar te blijven (in een gemondialiseerde markt). NGO's praten hier heel weinig over... Wij moeten hierin meegaan, maar niet iedereen in de primaire sector kan even snel volgen. Wij zitten wat tussen hamer en aambeeld...

- Kris Cooreman (ILVO-Visserij) wil graag nog even de eigenschappen van de Vlaamse mossel t.o.v. andere zien worden toegelicht. Daan Delbare geeft aan dat plaats van oorsprong en de manier van kweken de groeisnelheid en kwaliteit bepaalt. Die omstandigheden zijn voor de Vlaamse mossel kennelijk gunstig. Willy Versluys voegt hieraan toe dat de Vlaamse mossel wel een wat lichtere schelp heeft, wat mits een kleine aanpassing van de verwerkingsapparatuur geen problemen geeft, maar bijvoorbeeld nauwelijks begroeiing met zeepokken kent (wel dikke byssusdraden). De Vlaamse mossel is ziltiger van smaak en heeft een hoog mosselvleesgehalte. Patrick Sorgeloos voegt toe dat dé bepalende factor voor het succes zal zijn wat de consument er extra wil gaan voor betalen. Willy Versluys stelt dat de cultuurmethode relatief weinig kost (enkel controle na zwaar weer). Hij benadrukt wel dat er een financiële overbrugging moet zijn tijdens de opstartfase (2 jaar).
- Frank Coussement (kabinet Visserij) stelt dat het Vlaamse beleid voor het ogenblik op twee vlakken accenten legt, nl. op duurzaamheid (via toegepast onderzoek naar vermindering energieverbruik en milieu-impact van vistuig) en op differentiatie (Vlaamse visserij meer divers maken; nu gedomineerd door tong- en scholvisserij). Naast het initiatief van de Vlaamse Purus garnaal en de experimenten met de Vlaamse mosselkweek, ziet hij niet veel meer kansen. Zijn enthousiasme is na wat hij hier gehoord heeft in elk geval niet toegenomen. Geen enkel project is commercieel levend voor het moment. Hij stelt begrepen te hebben dat men zeer kritisch moet zijn bij subsidiëring, ook bv. bij restocking of zeeboerderij ("vis kweken om ze door een ander te laten opvissen", wie investeert hierin?). Van de consument moet men overigens weinig enthousiasme verwachten als het gaat over de problematiek van de voedselkilometers, het blijft toch vooral de finale kostprijs van het product die doorweegt in hun gedrag. Op EU schaal worden voedselkilometers besproken, maar deze zijn onbespreekbaar binnen WTO/WHO. Hij stelt ook nog een vraag aan Patrick Sorgeloos m.b.t. de mogelijkheden voor aquacultuur weg van de kust. Patrick Sorgeloos vat samen dat we in deze optimistisch, maar vooral ook realistisch moeten zijn. Als verkeerde projecten gesubsidieerd worden, zal het straks nog moeilijker worden om de aquacultuur een kans te geven.

- Mony Jaspers (ex-VLIZ) vraagt Patrick Lavens hoe de kweekmogelijkheden voor scampi (zoetwaterreuzengarnaal - 'Macrobrachium') zich verhouden tot die van de gamba's (zoals vb. witte- en tijgergarnaal)? Patrick Lavens stelt dat scampi enkel extensief gekweekt kunnen worden (zoals vb. in Bangladesh), wat toch wel beperkingen geeft.

Conclusie:

Zijn er perspectieven voor aquacultuur aan onze kust? Het antwoord is: "ja, maar...". Het zal immers moeilijk zijn voor Vlaamse aquacultuurproducten om op termijn te concurreren met producten uit andere regio's in Europa of elders in de wereld, waar goedkoper kan geproduceerd worden (omwille van kosten voor investering, energie, lonen). Vandaar dat er best naar opportuniteiten gezocht wordt voor soorten met een hoge toegevoegde waarde, (kleine) niche markten, specialiteiten en innovatieve producten (zoals vb. veredeld zaad van schelpdieren, pootvis van dure soorten).